

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Пламен Стефанов Петков
ШУ „Епископ Константин Преславски”

относно дисертационен труд за придобиване на
ОНС „доктор”
в професионално направление 1.2. Педагогика,
(Специална педагогика)

Автор: **Василия Фотиус Гаку**
Научен ръководител: **проф. д.пс. н. Цанка Златева Попзлатева,**
СУ „Св. Климент Охридски“

***Тема: „Интеркултурен подход към специалните образователни
потребности на ученици-мигранти в Гърция“***

1. Актуалност на тематиката

Да бъде насочено вниманието към оценката на специалните потребности е безспорно възлов въпрос в контекста на съвременното образование. От друга страна миграционните процеси (особено в рамките на Европейския съюз) и всичките образователни предизвикателства, които те неизбежно водят със себе си, са друга тема, изискваща съвременни решения и допълнителни гъвкави подходи. Всяка от споменатите сфери включва в себе си изключително фини образователни специфики и когато се стремим да разберем как тези проблеми биха се проявили съвместно, е видно, че е трудна задача те да бъдат разрешени, тъй като са резултат на многостранно съчетание на разнородни фактори. В същото време тук не става въпрос за модел или версия на хипотетично комбинирани явления, а за реален феномен, с който се сблъскват учителите в съвременната практика, но паралелно с това едва ли е реалистично да предположим, че те са подготвени да реагират по най-добрия начин в подобни твърде усложнени условия.

Темата на представената дисертация е ориентирана именно към тази комбинирана конфигурация от образователни предизвикателства, които в днешно време не би могло да бъдат negliжирани или подценявани. Броят

на подобни случаи нараства прогресивно и не би могло да се каже, че те се срещат рядко на базата на сравнения със ситуации от миналото. Всички нови процеси и тенденции в съвременния динамичен свят (включително и миграционните вълни) се отразяват върху различни групи лица от населението, за някои от които се оказва, че се нуждаят от по-добър достъп до образование и по-ефективни подходи съобразно техните различия. Когато са налице специфики от най-различно естество (които могат да бъдат окачествени и като разнообразие на възможните подходи), тогава не са задоволително решение такъв вид образователни, както и други видове интервенции, които се основават единствено на генерализации, обобщения и общи характеристики на обучаваните. В такива случаи това, от което те се нуждаят, е гъвкавост на методите и стимулите, които трябва да бъдат осигурени за тяхното развитие. Тази гъвкавост е крайгълен камък, от който зависи тяхното образование и интеграция съобразно техните специфики и потребности.

По отношение на изтъкнатите съображения може да се отбележи, че решението на докторанта и неговия научен ръководител да поставят като проблем именно тази тема е обосновано, оригинално и амбициозно. Така дисертацията е фокусирана върху проблем, който е скрит в друг проблем. Това означава, че е налице двоен риск за децата с тези характеристики да бъдат пренебрегвани или дори дискриминирани в обществото. Също така и двойно повече трудности по отношение на обучението и социалната интеграция и тези трудности се отнасят както за лицата със специфично повлияно развитие, така и за учителите, които имат задължението да ги обучават.

От друга страна тази особено важна тема налага и изключително дълбоко вникване в много теоретични и практически измерения на проблема и изисква пълна и ясна картина, която да бъде еквивалент на образователната реалност. Да се открие, формулира, както и да се търси решение на такъв проблем е нелека задача, която в същото време е без съмнение оригинална и обещаваща. Този избор и тази формулировка са също индикатор за дълбочина, гъвкав начин на мислене и чувствителност към образователните предизвикателства. Докторантът и неговият научен ръководител показват способността да идентифицират слабо изследвани, значими научни области, които е необходимо да бъдат проучени и изискват откриването на решения. Също така те демонстрират

амбициозното намерение да изяснят тези въпроси и да ги направят в по-голяма степен разбираеми като възможности за усъвършенстване в името на по-добро образование за всеки, който се нуждае от стимули, които да противодействат на negliжиращи и/или сегрегационни ефекти върху личностното развитие на деца-имигранти със специални образователни потребности.

Не на последно място е важно да се отбележи, че избраната тема се отнася до процеси, протичащи в Гърция, през която през последните 8 години преминава огромен непрекъснат поток от емигранти и бежанци. В този смисъл би могло да се твърди, че Гърция е своеобразен вход за големи маси от преселващи се популации, пристигащи в ЕС от Близкия изток и други региони – един неконтролируем процес, провокиран в основата си от започването на военните действия и разрушенията в Сирия през 2011 година. Ето защо темата е особено актуална именно в този сложен контекст в резултат на редица трайни геополитически и демографски обстоятелства. От друга страна това също е ключов проблем за много други европейски страни, както и за световната общност като цяло.

2. Познаване на проблема от докторанта

В рамките на дисертацията са цитирани 255 литературни източника. Същността и основните особености по отношение на темата са представени убедително. Разгледани са основните парадигми и различни гледни точки, свързани с проблема. Анализирани са опитът, натрупан от редица изследователи. Поставени са важни акценти и е проследена тяхната връзка с методологията и дизайна на изследването.

3. Методика на изследването

Като цяло всички аспекти на изследването – основната идея, подходите и дизайнът са оригинални, координирани и задълбочени. Формулирани са 4 хипотези. При изследването са използвани полуструктурирано интервю и въпросник за изследване на учители на деца-имигранти със специални образователни потребности. При обработката на резултатите са използвани контент-анализ и Т-тест.

При формулирането на хипотезите са фиксирани четири фактора при изследването на учителите. Факторите *„Опит при работа с ученици-имигранти със СОП“*, *„Квалификация по Специално образование“* и *„Квалификация по Мултикултурно образование“* са действително

съществени, влияещи и определящи при изследването на зависимости и отношения. Тези фактори изключително много касаят качеството и ефективността на работата на учителите с ученици-имигранти със СОП. Поставянето на фактора „Пол“ сред тях, и то на първо място, така сякаш му се придава първостепенно значение, би могло да бъде предмет на дискусия, защото е трудно той да бъде приеман като съпоставим по вид и влияние с фактори, касаещи професионална квалификация и педагогически опит, които имат далеч по-пряко отношение към качеството на работа на учителите и владенето на определени умения. В този смисъл е налице известно несъответствие по отношение на хомогенността на съпоставяните фактори.

Анализът на резултатите е прецизен и подробен. Интерпретациите следват реда на експерименталните процедури. Обработката на данните предоставя важни детайли, характеристики и взаимовръзки, което е предпоставка за спецификация на особености в изследваните групи.

4. Характеристика на дисертационния труд и приносите

Представеният дисертационен труд по своята структура, обем, оформление и стил е съставен съобразно изискванията, критериите и стандартите, които са наложени като препоръчителни за този вид научна разработка. Представени таблично, някои от тези показатели имат следните количествени измерения:

Обем на дисертацията	Брой глави	Таблицы	Фигури	Библиография-брой цитирани литературни личности
191 стр.	3	20	16	255

Между отделните компоненти на дисертацията е налице добра съгласуваност, сегментирането на модулите и рубриките във всяка глава е прецизно, информативно и подчинено на цялостната концептуална рамка на изследването. Тематичният обхват е широк, без това да създава впечатление за еkleктично претрупване на информация. Диференцирани са разнообразни аспекти и насоки при описанието и анализирането на проблема и още при прегледа на съдържанието е ясно доловима амбицията на докторанта за многостранно и задълбочено проучване на всички достъпни и свързани с темата подходи, парадигми и есенцията на емпирични данни, представени в литературните източници. Преходът между отделните компоненти в структурата е плавен и логичен, наблюдава се ясна и обоснована последователност при преминаването от един модул

към друг, като се откроява връзката и необходимостта от включването и добавянето на едни или други аспекти. Като цяло подборът и структурирането на информацията показва изчерпателност и детайлност. Съотношението между отделните глави като обем, задълбоченост на анализите и взаимообвързаност на детайлите е хармонично. Докторантът борави умело с терминологията в областта на разглеждания проблем, стилът на изложението спомага за бързо и ясно възприемане на съдържанието. Оформлението на текста, таблиците, графиките и приложенията е коректно.

Посочени са три вида приноси – теоретични приноси, методологични приноси и научно-приложни приноси. По начина, по който са формулирани, те са напълно приемливи, реални, обективни и автентични.

5. Преценка на публикациите

Представени са три статии, написани от докторанта и публикувани в престижни научни издания. Статиите съдържат информация по някои от основните въпроси, разгледани в дисертационния труд. Авторът демонстрира умения да изрази концепцията и подходите на своето проучване и резултатите от проведеното изследване да бъдат достойни на други специалисти, за които представената информация би била полезна и приложима в практическата им работа.

6. Автореферат

Авторефератът е кратка и систематизирана версия на дисертацията. Представени са основните подходи и резултатите от изследването. Дискусиите, обобщенията и изводите са ясни, убедителни, основани на силни аргументи и научни доказателства. Идеите и приносите на автора са ясно изразени и създават достоверна представа за качеството и мащаба на положения труд.

7. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Резултатите и качествата на дисертационния труд са значими и авторът би могъл да представи повече детайли от тях в нови публикации. Също така може да бъде предприето друго изследване в същата област, което също би било плодно и би обогатило темата с изясняване на редица други произлизащи въпроси и закономерности, разкривайки на още по-

високо равнище спецификите при обучението на ученици-мигранти със специални образователни потребности.

8. Въпроси към докторанта

Миграционните процеси винаги протичат на фона на променяща се среда и мигриращите индивиди независимо дали с или без специални потребности трябва да се адаптират към нея в различен по отношение на използвания език и традиции културен и социален контекст. Тяхното местопребиваване и локализация обикновено не зависят от техния контрол или избор. Твърде често имигрантите и особено бежанците преминават от една страна в друга, където се говорят различни езици, а образователните програми за учениците са също различни. Подобни обстоятелства могат да имат негативно отражение върху развитието на деца мигранти със (или без) специални потребности, тъй като самата миграция води до загуба на време по отношение на образователните въздействия, които трябва да бъдат координирани и непрекъснати и безвъзвратна загуба на пропуснати възможности, отнасящи се до потребностите за дадена възраст. Изгубеното време в резултат на самата миграция за определен период, пропуснатите възможности и цели етапи от детството, паузите без образователно въздействие върху децата, социалната изолация и трудната адаптация са проблеми, които изключително възпрепятстват развитието и никой не би могъл да поеме отговорност за тези вреди и щети, нанесени върху психиката и съзнанието на децата. Никой не може да върне пропуснатите моменти, никой не може да върне откраднатото детство и се оказва, че да бъдеш дете имигрант със специални потребности в много случаи е една твърде нерадостна съдба. **В тази връзка, разширявайки донякъде периметъра на разглежданата тема, но в духа и контекста на нейния замисъл и на базата на произтичащите от нея предизвикателства, съставителят на настоящето становище адресира следните въпроси към докторанта:**

- **Какви глобални мерки е необходимо да се приложат с цел превенция на образователния вакуум, в който ученици-имигранти със специални потребности могат да попаднат?**
- **Възможна ли е унификация чрез международното образователно законодателство, която да гарантира координирани и стандартизирани образователни**

въздействия върху тези деца, независимо в коя от страните от ЕС те се намират?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, би могло да се отбележи, че:

- Темата на дисертацията е актуална и обоснована
- Структурата на дисертацията е стандартна и хармонична
- Теоретичният обзор е богат и детайлен, ориентиран към основни въпроси, които се очаквало да бъдат и са изяснени
- Експерименталният дизайн е съставен съобразно целта и хипотезите
- Обработката на резултатите е на базата на подходящи и систематизирани процедури
- Изводите, обобщенията и дискусииите са съдържателни и съпоставими към практически ползи
- Налице са реални приноси по отношение на изясняване на теоретични въпроси и подобряване на практически подходи при работата с ученици-имигранти, които са със специални образователни потребности
- Открити са специфични условията на работа и трудностите на учителите и това е предпоставка за откриване и използване на възможности за подобряване на тяхната професионална подготовка да обучават деца-мигранти със специални образователни потребности
- Анализите на резултатите предоставят насоки за създаване на работещи механизми на организация и предприемане на мерки в глобален мащаб, които да направят подкрепата и образователните подходи към тези деца по-ефективни

На базата на изтъкнатите аргументи изразявам своята положителна оценка относно представения дисертационен труд и предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Василия Фотиус Гаку, редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика /Специална педагогика/ с обучение на английски език, с научен ръководител проф. д. пс. н. Цанка Попзлатева, образователната и научна степен „доктор”.

28. 05. 2019 г.

Изготвил становището:.....

(доц. д-р Пламен Петков)